

УДК [378.017.4:316.614.5] – 037.87

Оксана Смалько,
аспірантка Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВСТВА В СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ У ПОЗААУДИТОРНІЙ ВИХОВНІЙ РОБОТІ

У статті аналізуються особливості формування відповідального ставлення до батьківства у студентів у позааудиторній виховній роботі. Сформульовано мету та завдання формування відповідального ставлення до батьківства у студентів в позааудиторній виховній роботі. Акцентовано увагу на тому, що змістом формування у студентів відповідального ставлення до батьківства є система знань про основні права та обов'язки батьків, виконання батьківських функцій, формування культури взаємин між батьком і матір'ю, батьками та дітьми.

Ключові слова: батьківство, відповідальне батьківство, батьківське ставлення, відповідальне ставлення до батьківства, позааудиторна робота, виховна робота.

Лит. 12.

Оксана Смалько, *аспірантка Восточноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки*

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ОТВЕТСТВЕННОГО ОТНОШЕНИЯ К ОТЦОВСТВУ У СТУДЕНТОВ УНИВЕРСИТЕТА ВО ВНЕАУДИТОРНОЙ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ

В статье анализируются особенности формирования у студентов ответственного отношения к отцовству во внеаудиторной воспитательной работе. Сформулирована цель и задания формирования ответственного отношения к отцовству у студентов во внеаудиторной воспитательной работе. Акцентировано внимание на том, что содержанием формирования у студентов ответственного отношения к отцовству является система знаний об основных правах и обязанностях родителей, выполнения родительских функций, формирования культуры взаимоотношений между отцом и матерью, родителями и детьми.

Ключевые слова: отцовство, ответственное отцовство, родительское отношение, ответственное отношение, к отцовству, внеаудиторная работа, воспитательная работа.

Oksana Smalko, *Postgraduate of
Eastern Europe National University by L.Ukraine*

FEATURES OF RESPONSIBLE ATTITUDE TO PARENTHOOD OF STUDENTS OF THE UNIVERSITY IN THE EXTRACURRICULAR EDUCATIONAL WORK

The author analyzes the features of formation of the student's responsible attitude to parenthood in extracurricular educational work. The aims and the tasks of responsible attitude to parenting of students in extracurricular educational work are formulated in the article. The author highlights that that the content of formation of student's responsible attitude to parenthood is a system of knowledge about basic rights and duties of parents, parental duties execution, formation of culture of relationship between father and mother, parents and children.

Keywords: parenthood, responsible parenthood, parental attitude, responsible attitude to parenthood, extracurricular work, educational work.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний розвиток вищої освіти України потребує посилення уваги до проблеми виховання особистості, підготовленої до виконання ролей, необхідних у суспільстві – громадянина, трудівника, патріота своєї країни і сім'янина, що знайшло відображення в Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національній доктрині розвитку освіти України, Концепції педагогічної освіти тощо.

Реалізація окресленого завдання неможлива без модернізації, насамперед, позааудиторної виховної роботи, участь у якій дає змогу студентам гармонізувати внутрішні та зовнішні фактори формування професійної культури, створює додаткові умови для реалізації їхнього внутрішнього потенціалу та задоволення особистісних потреб.

Одним із важливих напрямів позааудиторної виховної роботи в університеті є підготовка молоді

до сімейного життя, формування адекватних уявлень про відповідальне ставлення до виконання ролей батька/матері.

Аналіз останніх наукових досліджень з проблеми. Проблема підготовки молоді до майбутнього батьківства перебуває в полі зору соціологів (Н. Головатий, І. Демент'єва, І. Кон, Н. Юркевич та ін.); демографів (А. Антонов, В. Медков), психологів (Т. Андреева, О. Бодальов, О. Бондарчук, І. Гребенніков, С. Ковальов, Б. Шапіро тощо), соціальних педагогів (Т. Алексеєнко, А. Капська, В. Кравець, В. Кузь, В. Постовий та ін.). У свою чергу, на питанні формування відповідальної поведінки на різних вікових етапах розвитку особистості акцентується увага такими вченими, як І. Бех, Л. Виготський, Д. Ельконін, Л. Колберг, К. Муздибаєв, Ж. Піаже, М. Савчин, К. Хелькама та ін.

Наукові дослідження А. Алексюка, М. Байнової, К. Байші, В. Береки, С. Вітвицької, О. Залюбовської, Л. Кондрашової, О. Коношевського, Т. Мишковської, Л. Онучак, В. Попової, І. Сулим-Карлір, Л. Султанової розкривають можливості використання позааудиторної роботи у вихованні майбутнього фахівця.

Загальні аспекти виховної роботи розглядали А. Алексюк, Ю. Бабанський, С. Баранов, Б. Вульфов, В. Галузинський, А. Капська, Б. Кобзар, М. Красовицький, О. Кондратюк та інші. Однак недостатньо дослідженими залишаються інші важливі аспекти підготовки молоді до сімейного життя, а саме: погляди студентської молоді на основні функції сім'ї, взаємини між батьком і матір'ю, батьками та дітьми; подальшого дослідження потребують питання розкриття особливостей формування у студентів відповідального ставлення до батьківства у процесі позааудиторної виховної роботи.

Мета статті полягає у визначенні особливостей формування відповідального ставлення до батьківства в студентів у процесі позааудиторної виховної роботи.

Вклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Виховна робота в університеті є однією з складових позааудиторної роботи зі студентами. У наукових дослідженнях цей термін розглядається як: організація різних видів діяльності (пізнавальної, трудової, естетичної, спортивної тощо); засіб виховання у системі організованих цілеспрямованих позааудиторних занять; процес організації масових і групових форм роботи; форма організації відпочинку молоді (гурткова, туристична і краєзнавча, фізкультурно-спортивна робота); система виховних заходів [4].

Дефінітивний аналіз поняття "виховна робота" свідчить про неоднозначність його тлумачення. Як систему виховних заходів, яка є невід'ємною складовою навчально-виховного процесу і здійснюється з метою створення умов для інтелектуального та духовного розвитку студентів та їх самореалізації розглядає виховну роботу Р. Абдулов [1]. Системою заходів (організаційних, соціально-психологічних, інформаційних, педагогічних, правових, культурно-просвітницьких та соціальних), спрямованих на формування та розвиток у студентів професійно необхідних психологічних якостей, планетарного мислення, моральної самосвідомості, яка забезпечує високу готовність майбутніх фахівців до професійної діяльності називає виховну роботу О. Дурманенко [7]. Як особистісно орієнтованою педагогічною взаємодією суб'єктів виховання, метою і мірою ефективності якої є особистісний і професійний розвиток молодої людини, формування у неї рис громадянина своєї держави, трактує це поняття І. Соколова [10].

Оскільки виховна робота в університеті є цілеспрямованим, цілісним, безперервним та систематичним процесом формування студентства, то вона передбачає креативний характер взаємодії усіх суб'єктів виховного процесу. У контексті нашого дослідження виховну роботу в університеті ми визначаємо як особистісно орієнтовану систему заходів, спрямованих на підготовку студентів до виконання комплексу ролей, необхідних у суспільстві загалом та виконання майбутніх ролей батька/матері зокрема.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття "формування" трактується як "дія"; формувати – надавати чому-небудь форму, вид; організувати, складати, створювати [3, 1577]. Як процес оволодіння сукупністю стійких властивостей та якостей особистості розкриває цей термін В. Сластьонін [9]. У психології окреслене поняття визначається як процес розвитку та становлення особистості під впливом зовнішніх дій виховання, навчання, соціального середовища; цілеспрямований розвиток особистості чи яких-небудь її сторін, якостей під впливом виховання та навчання; процес становлення людини як суб'єкта та об'єкта суспільних відносин [10, 169].

У контексті нашого дослідження формування розглядаємо як цілеспрямований та організований процес, який сприяє прискоренню становленню особистості, її готовності до успішної життєдіяльності через утворення та розвиток особистих властивостей. Формування

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВСТВА В СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ У ПОЗААУДИТОРНІЙ ВИХОВНІЙ РОБОТІ

відповідального ставлення до батьківства визначаємо як процес цілеспрямованого й систематичного впливу на свідомість, волю, почуття особистості студента з метою оволодіння ним сукупністю стійких властивостей та якостей, необхідних майбутньому батькові/матері.

Мета виховання студентів в університеті, на думку З. Бондаренко, є підготовка їх до використання рольового репертуару, який необхідно для життя у суспільстві (професійний і особистісний аспекти) [2]. З огляду на це, однією з особливостей формування у молоді відповідального ставлення до батьківства є чітке окреслення мети цього процесу. Здійснений аналіз поглядів учених дозволив нам визначити мету формування у молоді відповідального ставлення до батьківства у процесі позааудиторної виховної роботи як формування системи усвідомлених оцінних знань студентів про відповідальне батьківство, батьківські права та обов'язки, умінь виконання батьківських ролей, підготовка молоді до створення сім'ї; усвідомлення цінності сім'ї та батьківства в житті кожної людини.

Мета виховної роботи, як передбачення її кінцевого результату, визначає реалізацію певних завдань. Тому нами визначено основні завдання формування відповідального ставлення до батьківства: розуміння відповідальності як необхідної якості особистості; обґрунтування цінності сім'ї та батьківства в житті людини; знання батьківських прав та обов'язків; ознайомлення з сутністю батьківства та відповідального батьківства; формування відповідального ставлення до виконання ролей батька/матері та батьківських функцій; формування культури поведінки та спілкування між юнаками та дівчатами; інформування про етику і психологію батьківської поведінки; ознайомлення студентів із стилями батьківської поведінки та ін.

Зміст формування відповідального ставлення до батьківства у процесі виховної роботи визначаємо як систему знань про основні права та обов'язки батьків, виконання батьківських функцій, культури взаємин між батьком і матір'ю, батьками та дітьми. У свою чергу, окреслена система знань про виконання батьківських функцій зорієнтована на загальнолюдські цінності та становить певний логічний взаємозв'язок різних дисциплінарних знань, які розширюються та поглиблюються в процесі позааудиторної виховної роботи в університеті.

Оскільки провідною діяльністю для юнацтва знову стає навчальна діяльність, але на якісно іншому, вищому рівні, перетворюючись у

навчально-професійну, то однією з особливостей формування у студентів відповідального ставлення до батьківства у позааудиторній виховній роботі є врахування провідного виду діяльності, соціальної ситуації розвитку та тенденцій спілкування в юності [10]. У навчально-професійній діяльності юнаків і дівчат, насамперед, змінюється характер навчальної мотивації. Так серед мотивів провідними є мотиви саморозвитку, самоствердження і пізнавальних інтересів. Особливістю такої діяльності в юнацькому віці є також удосконалення навчальних дій, що, насамперед, стосується дій цілевстановлення, контролю й оцінювання.

Ще однією важливою особливістю навчально-професійної діяльності в юнацькому віці є її вплив на характер спілкування з педагогами і відносини з ними, що проявляється в значному зростанні вимогливості до їх професіоналізму, наукового і методичного рівня [7]. Саме навчально-професійна діяльність, як будь-яка провідна діяльність, стає вирішальним (однак, не єдиним) фактором формування центральних психологічних новоутворень юнацького віку.

Як свідчить аналіз психолого-педагогічних джерел, психологи (В. Долинська, І. Кон, Л. Скрипченко) єдині в думці, що найважливішим новоутворенням свідомості в цьому віці виступає готовність до оптимального особистісного і професійного самовизначення, яке є утворенням інтегративним і, в першу чергу, передбачає розвиток самосвідомості і формування світогляду; формування ідентичності особистості, що дає їй змогу усвідомлювати себе у всьому багатстві власних ставлень до навколишнього світу і визначає систему цінностей, ідеалів, життєвих планів, соціальних ролей особистості з відповідними формами поведінки [7]. У період юності відбувається інтенсивне формування індивідуальності, що знаходить прояв у створенні власних теорій сенсу життя, в тому числі і сімейного, кохання, щастя тощо.

Наступною особливістю формування у студентів відповідального ставлення до батьківства є врахування специфіки навчально-виховного процесу університету, оскільки формування відповідального ставлення до батьківства – цілеспрямований, багатогранний і взаємообумовлений процес, ефективна організація якого залежить від багатьох чинників: суб'єктивних (психологічні чинники різного роду, особистісні якості, певні вміння й навички спілкування з особами протилежної статі) й об'єктивних (пов'язані з організацією навчально-виховного процесу в межах університетів різного

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВСТВА В СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ У ПОЗААУДИТОРНІЙ ВИХОВНІЙ РОБОТІ

виду спрямованості, зумовлені розвитком загального освітнього простору тощо). Поряд із цим, у процесі формування відповідального ставлення до батьківства в студентів у позааудиторній виховній роботі необхідно враховувати такі пріоритетні принципи її організації, як добровільна участь у ній студентів; суспільна спрямованість; ініціатива і самодіяльність студентів; розвиток винахідливості та художньої творчості; взаємодія різних форм і видів.

Важливою особливістю формування відповідального ставлення до батьківства є використання діалогічного підходу у педагогічній взаємодії щодо формування відповідального ставлення до батьківства, який передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію між викладачем і студентом, зміст якої становить обмін цінностями (інтелектуальними, емоційними, соціальними та сімейними), спільне продукування цінностей та полісуб'єктності процесу формування відповідального ставлення до батьківства [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, позааудиторна виховна робота зі студентами має вагомий потенціал у формуванні відповідального ставлення до батьківства, оскільки сприяє вихованню відповідальності, як важливої якості особистості, підготовки молоді до майбутнього сімейного життя та виховання якостей, необхідних майбутнім батькам для ефективного виконання батьківських функцій. Нами визначено особливості формування відповідального ставлення до батьківства у студентів університету, серед пріоритетних виділяємо: врахування провідного виду діяльності, соціальної ситуації розвитку та тенденцій спілкування в юності; врахування специфіки навчально-виховного процесу університету та пріоритетних принципів організації позааудиторної виховної роботи; використання діалогічного підходу у педагогічній взаємодії при формуванні у студентів відповідального ставлення до батьківства.

Проведене дослідження не претендує на вичерпний розгляд усіх аспектів означеної проблеми, а відкриває перспективи подальшого вивчення критеріїв та показників визначення рівнів сформованості відповідального ставлення до батьківства у студентів університету в позааудиторній виховній роботі.

1. *Абдулов Р. Організація позааудиторної виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів недержавної форми власності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Р. Абдулов; Криворізький держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг, 2004. – С. 5 – 10.*

2. *Бондаренко З. Особливості виховної роботи зі студентами / З. Бондаренко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – К., 2012. – С. 446 – 447.*

3. *Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.*

4. *Виховна робота зі студентською молоддю: навч. посібник для вищих навч. закладів / Т. Осипова [та інші]; за заг. ред. Т. Осипової; Південноукр. Держ. пед. ун-т ім. КД. Ушинського. – Одеса: Фенікс, 2006. – 288 с.*

5. *Галацін К.О. Умови ефективного формування комунікативної культури майбутніх інженерів у позааудиторній роботі / К.О. Галацін // Науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки. – Луцьк: РВВ Вежа, 2013. – № 7 (256). – С. 133 – 138.*

6. *Дурманенко О. Моніторинг організації виховної роботи в університеті: дослідно-експериментальна програма / О. Дурманенко. – Луцьк: Вежа-Друк, 2011. – 84 с.*

7. *Кон І. Психологія ранньої юності : книга для учителя / І. Кон – М.: Просвещение, 1989. – 225 с.*

8. *Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформ. зб. Міносвіти України. – 1996. – № 13. – С. 2 – 15.*

9. *Сластенин В. Педагогіка / В. Сластенин – М.: Просвещение, 1977. – 362 с.*

10. *Словарь психолога-практика / сост. С. Головин. – 2-е изд., перераб. и доп. – Мн.: Харвест, 2003. – 976 с.*

11. *Соколова І. Організація виховної роботи на філологічних факультетах вищих закладів освіти 1999 года: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / І. Соколова; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1999. – 22 с.*

12. *Характеристика батьківства // Безпалько О. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. пос. – К.: Логос, 2003. – С. 62 – 63.*

Стаття надійшла до редакції 16.10.2014

